

Гуцалюк І. О. Суд та судочинство в Західній Волині за Гетьманату П. Скоропадського / І. О. Гуцалюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. – Луцьк, 2010. – Вип. 1. – С. 50–58.

УДК 94(477.8) “1918” : 347.994

І. О. Гуцалюк – аспірантка кафедри новітньої історії України Волинського національного університету імені Лесі Українки

Суд та судочинство в Західній Волині за Гетьманату

П. Скоропадського

Роботу виконано на кафедрі новітньої історії України ВНУ імені Лесі Українки

Гуцалюк І. О. Суд та судочинство у Західній Волині за Гетьманату П. Скоропадського. У статті розкриваються заходи Української Держави П. Скоропадського щодо розбудови національної судової системи на місцях. Аналізуються формування судового законодавства, організаційна структура, компетенція судових установ як загальної, так і місцевої юрисдикції, їх діяльність на теренах Західної Волині, пристосованість до вимог часу, сприйняття українським суспільством.

Ключові слова: Українська Держава, Західна Волинь, Луцький окружний суд, з'їзд мирових суддів, мирові суди.

Гуцалюк І. А. Суд и судопроизводство Западной Волини при Гетманате П. Скоропадского. В статье раскрываются действия Украинского Государства П. Скоропадского по переустройству национальной судебной системы на местах. Анализируются формирования судебного законодательства, организационная структура, компетенция судебных учреждений как общей, так и местной юрисдикции, их деятельность в Западной Волини, приспособленность к требованиям времени, восприятия украинским обществом.

Ключевые слова: Украинское Государство, Западная Волинь, Луцкий окружной суд, съезд мировых судей, мировые суды.

Gutsalyuk I. O. Court and legal proceeding in Western Volyn during Skoropads' kvv's Hetmanat. In the article the measures of the Ukrainian State P. Skoropads'kyu's open up on alteration of the national judicial system on places. Formings of judicial legislation, organizational structure, jurisdiction of judicial establishments of both general and local jurisdiction, their activity are analysed on the walks of life Western Volyn's, adjusted to the requirements of time, perception Ukrainian society.

Keywords: Ukrainian State, Western Volyn, Lutsk circuit court, convention of justice's courts, world courts.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відродження у 1917–1921 рр. України як суверенної держави спонукало українські політичні сили до

швидкого інституційного оформлення органів державної влади. У мережі створених національних інституцій важливе місце посідала судова система. Її основи заклала Українська Центральна Рада (УЦР). Однак повноцінне організаційне оформлення та діяльність національних судових органів стали можливими лише за більш-менш стабільної суспільно-політичної та економічної ситуації, що була притаманна Гетьманату П. Скоропадського.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Обрана проблематика у радянський період історії окреслювалася як заборонена. Лише з проголошенням незалежності України вітчизняні науковці розпочали звертатись до її висвітлення. Одні з перших, хоча й дотично, це зробили В. Соломинко [14], О. Тимощук [15] та О. Яременко [18]. Значна увага цими авторами відведена дослідженню правового статусу інституту гетьманства, його повноважень, функціонуванню Ради Міністрів. Зокрема, через характеристику діяльності останньої можна ґрунтовніше розкрити політику Української Держави щодо суду у цей період. В. Мусієнко та О. Машевський [13] окреслили ситуацію у Міністерстві юстиції Української Держави, породжену українізацією, що охопила тоді усю територію України.

Детальніше досліджувати проблему розбудови й функціонування системи суду та судового законодавства Української Держави розпочав у середині 1990-х рр. О. Мироненко [12]. Автор на основі значної кількості архівних матеріалів показав процес становлення судової системи Гетьманату. Однак вчений більшу увагу звернув не на показ цієї системи у дії, а на проблему її внутрішньої організації та функціонуванні.

Значним внеском у дослідження визначеної теми стала дисертаційна робота Ю. Вовка [1]. У ній автор окреслив систему судочинства після проголошення Української Народної Республіки (УНР) та виявив причини, які негативно впливали на діяльність судів. Питання процедури судочинства та її регулювання розкрила В. Землянська [9; 10]. Вона здійснила аналіз кримінально-процесуального законодавства не лише Гетьманату П. Скоропадського, а й УЦР та Директорії УНР. Це дало змогу широко розкрити проблему законодавчого оформлення, перебігу кримінального процесу в добу

Української революції. Проблема суду та судочинства Української Держави сучасними науковцями (здебільшого фаховими юристами) порушувалася лише на загальноукраїнському рівні. В останні роки у сферу історичних досліджень починає потрапляти й регіональний аспект цієї проблеми. Прикладом може слугувати дисертаційна робота І. Козинець [11], де авторка приділяє значну увагу проблемі діяльності судових органів влади Української Держави на Волині.

Враховуючи слабкий рівень вивчення теми, у статті поставлена мета – дати характеристику судової системи Гетьманату на прикладі Західної Волині. Увага звернена на показ регіональної специфіки суду та судочинства, її пристосованості до вимог часу. Основу джерельної бази склали матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України та Державного архіву Волинської області. Вони дозволили розкрити проблеми судової політики Гетьманату на місцях, особливості становлення судових органів та обсягу їх повноважень у регіоні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. З приходом до влади П. Скоропадського розпочався новий етап в галузі судового будівництва. Згідно основних політичних програмних документів Гетьманату „Грамоти до всього українського народу” та „Законів про тимчасовий державний устрій України” розподіл влади на законодавчу, виконавчу й судову в Українській Державі не застосовувався. Вся державна влада була сконцентрована в органах державного управління [18, 40–41]. Пріоритетну роль у системі державного управління відігравав гетьман, повноваження якого поширювались на усі три гілки влади [14, 68]. До його компетенції у судовій сфері належали повноваження – призначати на посади генеральних суддів, право помилування, амністії та пом’якшення вироку суду [5, арк. 12]. Органом, який поєднував у собі і законодавчу, і виконавчу владу, була Рада Міністрів [14, 73]. Поєднання урядом таких функцій зумовлювало недемократичність Української Держави, що безпосередньо впливало на функціонування національної судової системи. Юридично незалежна судова

влада на практиці підпорядковувалась центральним органам державного управління.

Загальне керування системою правосуддя Гетьманату покладалося на Міністерство судових справ (з 15 липня 1918 р. – Міністерство юстиції) [17, арк. 22]. На заваді ефективної діяльності міністерства стала постійна зміна його керівництва: за період існування Гетьманської держави було здійснено п'ять таких замінів*. Звісно, що за такої динаміки нового стратегічного напрямку із реформування судової гілки влади на місцях вироблено не було. Тому урядові заходи щодо становлення місцевих судових органів, визначення їхньої структури та сфери компетенції в Українській Державі можна окреслити як нечіткі [12, 207].

Міністерство юстиції з метою їх дієвого впровадження визнало чинним увесь масив попереднього законодавства, зважаючи, насамперед, на особливості соціально-економічних та політичних засад Української Держави [10, 95]. Нові гетьманські закони – закон про титул, іменем якого твориться суд в Україні – „Іменем закону Української держави” та „Закон про урочисту обіцянку урядовців і суддів та присягу військових на вірність Українській Державі” – торкалися реформування суду та судочинства [10, 96–97]. У такий спосіб почалося законодавче оформлення діяльності та регулювання суду на Україні.

Варто зазначити, що Міністерство юстиції зіткнулося із складною проблемою у напрямку нормативно-правового впорядкування судочинства. Адже цивільне і кримінальне законодавства не були перекладені на державну мову, не існувало також національної юридичної термінології. Міністерство вбачало вирішення цього питання у здійсненні суцільної українізації суду та судочинства Української Держави [13, 39]. Спеціальна міністерська комісія здійснювала розробку юридичної термінології. Задля нагальної стабілізації суспільних відносин у революційний період гетьманська влада визнала „Проект Основного закону Російської імперії” як базу для основних законів Української

*М. Чубинський – перший Міністр судових справ Української Держави – мав найбільший міністерський термін у три місяці. На заміну йому поетапно приходили О. Романов, Я. Затворницький, А. В'язлов, В. Рейнбот.

Держави [14, 70]. Таким чином, імперське законодавство 1905 р. визначило політику гетьмана щодо функціонування національної судової системи.

У перші тижні існування Гетьманату в Україні діяла „змішана” судова система – суди, створені Тимчасовим урядом, суди засновані УЦР та судові інституції часів Російської імперії [12, 207]. Урядовий курс у судовій сфері зводився до визнання суду царської доби; усі інші інститути припиняли свою роботу. В Українській Державі локальні судові установи загальної та місцевої юрисдикції були представлені окружними судами, з’їздами мирових суддів й мировими судами зразка 1864 р. [8, 258]. Пряме запозичення імперської моделі місцевих судів гетьманською владою свідчило про закостенілість судової системи та небажання уряду реформувати чи створювати нові національні органи судової влади. Разом з тим Міністерство юстиції намагалося покращити правовий клімат у країні шляхом кількісного та штатного збільшення судів, насамперед окружних. Варто наголосити, що через війну й революційних подій із 25 окружних судів України 6 не здійснювали своїх прямих функцій [1, 10].

З метою відновлення їхньої діяльності Міністерство виділило трохи більше 1 млн. крб. [15, 359]. Частка із цієї суми асигнувалася Луцькому окружному суду*. Міністр юстиції видав розпорядження, в якому доручав товаришу (заступникові – *І. Г.*) голови суду Т. Довженку вступити в тимчасове виконання обов’язків голови і негайно налагодити діяльність Луцького окружного суду [11, 112].

Сприяння уряду у справі відновлення роботи Луцького окружного суду активізувало громадськість Західної Волині. Уже 8 червня 1918 р. мешканці сусіднього з Луцьком повітового центру – м. Ровно, намагалися скласти конкуренцію лучанам у відкритті відповідної судової установи. Про це свідчить прохання колективної громади на ім’я Міністра юстиції. Основною аргументацією ровенчан було те, що місто не зазнало серйозних руйнувань у наслідок воєнних дій, а отже, воно було більш придатне для такого роду інституції [3, арк. 2зв.]. Лучани оперативно зреагували на протидію з боку

* Під час війни установи Луцького окружного суду було евакуйовано в м. Ставрополь (Росія), а його штат працював у Житомирському окружному суді [7, арк. 19; 2, арк. 14–15; 16, арк. 20].(див. додаток I, [16, арк. 20])

сусідів. Того ж самого дня Луцька міська дума одногосно утворила комісію у складі заступника міського голови А. Варковицького, члена повітової земської управи О. Зайковського й головуючого з'їзду мирових суддів К. Сорокіна для клопотання перед Радою Міністрів про повернення в м. Луцьк окружного суду [4, арк. 56зв.]. У відповідь на клопотання міської комісії при уряді Української Держави була створена спеціальна комісія з питання облаштування будівлі Луцького окружного суду. Її очолив віце-директор другого департаменту Міністерства юстиції Б. Буковський [3, арк. 16].

Не дивлячись на миттєве „паперове” вирішення місцевою владою питання належності окружної судової установи Луцьку, реального швидкого відновлення діяльності суду у місті не відбулося. Вагомою перешкодою стало зволікання місцевого самоврядування із ремонтом будівлі, де мав розміщуватися регіональний судовий орган: не були вирішені питання з освітленням, опаленням, проведенням водопроводу та майновим оснащенням [3, арк. 5; 15]. Затяжним було питання виселення німецьких військових частин із будівлі суду, позаяк у місті не було приміщення, більш придатного для розміщення такого роду військ [3, арк. 15]. Справа забезпечення працівників окружного суду службовими квартирами також потребувала термінового вирішення [3, арк. 6].

Така організаційна невідповідність місцевої влади пояснювалася тим, що ремонт будівлі Луцького окружного суду відбувався виключно коштом громади міста. Вона зобов'язалась для ремонту будівлі суду надати суму в 100 тис. крб. [3, арк. 13]. З цих коштів комісії реально надійшли 25 тис. крб., а на жовтень 1918 р. у її розпорядженні залишилося всього 4 тис. крб. Подальших нових надходжень не передбачалося. Міністерство юстиції, зважаючи на грошову тяганину, попереджало Луцьку громаду про надання пріоритету м. Ровно у відкритті окружного суду [3, арк. 8]. Уряд у свою чергу взяв на себе витрати лише із питання переміщення суду [3, арк. 2зв.; арк. 16–16зв.].

Зваживши на пасивність міського населення щодо фінансування ремонтних робіт, Луцький міський голова Е. Ясинський вирішив ситуацію за допомогою залучення до них благодійних коштів економічних представництв

Луцька. До фінансування ремонтних робіт будівлі Луцького окружного суду залучались торгово-промислова організація М. Найштейня, союз ремісників Луцька під керуванням Г. Клінбурда, торгово-промислові організації, представником яких був Д. Даль [3, арк. 13; 15].

Краще стояло питання з організації штату суду. Після появи кошторису Луцького окружного суду Міністерство затвердило його штат [3, арк. 16]. Так, його Головою був призначений К. Бонч-Богунівський, заступником голови – Е. Раздольський, помічником секретаря – Д. Чихель. Прокурором суду став А. Александров [11, 112; 3, арк. 16].

Окружний суд Західної Волині, як відповідні суди Української Держави, діяв у складі адміністративного, цивільного та карного відділів. Роботу відділів суду забезпечував його апарат, який складали голова суду, заступник голови, судді. Луцький окружний суд виконував не лише судові, а й слідчі, прокурорсько-наглядові та нотаріальні функції. Саме тому у штаті окрім суддів, були слідчі, прокурори та нотаріуси [12, 209].

Сферу компетенції окружного суду складали справи вирішення апеляцій на вироки та рішення мирових суддів. Справи, які перевищували сферу діяльності мирових судів, окружні розглядали у складі трьох постійних членів відповідного відділу, а більш важливі – у складі трьох суддів та 12 присяжних засідателів [12, 209].

Вагома роль у функціонуванні суду набуває прокуратура. Вона керувала слідством, виступала обвинувачем на суді, слідкувала за виконанням вироку. Прокурору окружного суду підпорядковувались судові слідчі всього округу; вони знаходилися частково при суді, більшою ж частиною – на місцях на спеціальних дільницях [15, 359]. (*див. додаток 2*, [6, арк. 64]).

Судові слідчі надавали допомогу окружним судам у вирішенні кримінальних справ. Окрім того, Міністерством передбачалося розширити штат судових слідчих з метою провадження попереднього слідства у справах „про порушення граничних цін та спекуляцію” [15, 351]. Незважаючи на збільшення посад судових слідчих, в окружних судах країни, у Західній Волині цих кадрів суттєво не вистачало. Так, щомісячно для розгляду дільничного слідчого

Ровенського повіту надходило від 50 до 60 справ [11, 113]. Зрозуміло, він не міг впоратися із усіма арештантськими справами, тому суттєва їхня частина лежала без руху. Таке становище справ перешкоджало ослабленню криміногенної ситуації у краї.

Важка ситуація у регіоні склалася із наповненням інституту присяжних засідателів. Їх обирали із представників місцевого самоврядування, прокуратури, Державної Варти [12, 209]. В кримінальному судочинстві окружних судів вони мали велике значення, адже визначали винність чи невинність підсудного. За Гетьманату списки присяжних не були складені, тому Луцький окружний суд був вимушений користуватися списками за 1916 р. [15, 351].

Таким чином, труднощі у діяльності окружного суду у Західній Волині викликали не лише значні потоки справ, а й нездатність наявних штатів впоратися із термінами їх провадження. Тому Луцький окружний суд потребував значного збільшення фахівців у здійсненні прокурорсько-наглядових та слідчих функцій.

Юрисдикція Луцького окружного суду розширилась у результаті збільшення території Української Держави згідно Брест-Литовського мирного договору. До його компетенції уряд включив нові судові округи [10, 96]. Відповідно до постанови Ради Міністрів „Про тимчасове розповсюдження Української Державної влади” від 25 травня 1918 р. повноваження поширювались на Ковельський та Володимир-Волинський повіти та території Кобринського, Пружанського, Берестейського та Більського повітів Гродненської губернії та Пінського повіту Мінської губернії [9, 11].

Таким чином, територія Луцького окружного суду охоплювала 11 повітів: Луцький, Ровенський, Кременецький, Дубенський, Ковельський, Володимир-Волинський, Пінський, Брестський, Більський, Пружанський, Бобринський [11, 112].

Зростання територіальної підпорядкованості Луцького окружного суду вимагала термінового збільшення його складу. Для його повноцінного функціонування з 1 червня 1918 р. встановлювались нові посади: замісників

голови суду – 2, замісників прокурора – 2, секретарів суду – 2, помічників секретаря – 4 [11, 110].

Міністерство збільшило також кількість посад старших та молодших кандидатів у судді, судових слідчих [12, 208–209]. Водночас зросли посадові оклади усім чинам [15, 356].

Урядом були здійснені конкретні процесуальні зміни. Для правдивості вироків окружного суду, була уведена на правах його постійного члена місцева особа, яка могла надати вичерпну інформацію у суді. Також вперше у судових установах здійснювалося попереднє слідство з адміністративних справ. Завдяки таким нововведенням гетьмана відбулося вдосконалення суспільно-державних відносини в Українській Державі.

Поряд з окружними судами, в Україні діяли мирові судові інституції. Мирові суди були органами всестанового місцевого суду, які розглядали незначні адміністративні, кримінальні (до 1,5 років ув'язнення) та цивільні справи (з сумою позову до 3.000 крб.). Вони обиралися на три роки повітовим земським зібранням у сільській місцевості й міськими думами у містах. Для остаточного розв'язання справи, яка повинна була вирішуватись мировим провадженням, а також для розгляду справ в касаційному порядку створювалися повітові з'їзди мирових суддів на чолі з головою з'їзду [9, 11]. Станом на 16 серпня 1918 р. в Українській Державі функціонувало 112 міських та повітових з'їздів мирових суддів [1, 10].

За Гетьманату П. Скоропадського Міністр юстиції мав можливість сформувавши новий склад мирових судових інституцій та міг фактично впливати на їх діяльність [1, 10–11.]. Керуючись законом Тимчасового уряду про місцевий суд, він мав тимчасові повноваження призначати мирових суддів й голову з'їзду строком до 1 січня 1922 р. [10, 96]. Такі призначення відбулися у Володимир-Волинському, Дубенському, Ковельському, Ровенському повітах Західної Волині, головним чином через відсутність повітового земського зібрання [1, 11]. Головами з'їздів мирових суддів були призначені: у Ровенський повіт – А. Герстод, Дубенський – А. Костенков. В інших повітах Західної Волині заповнення таких посад відбулося внаслідок виборів. За їхніми

результатами головами з'їздів мирових суддів було обрано: в Острозькому повіті – Ф. Прокоповича, Кременецькому – В. Покровського, Луцькому – К. Сорокіна [11, 114].

На приєднаних територіях (у Ковельському повіті) на липень 1918 р. мирового судді не було. Міністерство юстиції не здійснило призначення мирового судді через відсутність у повіті органів Державної Варти, без допомоги якої мирові судді працювати не могли [11, 114].

Міністру юстиції надавалося також право звільняти вибраних мирових суддів і голів з'їздів мирових суддів на підставі закону від 17 серпня 1918 р. „Про тимчасовий порядок звільнення виборних мирових суддів та Председателів З'їздів Мирових суддів з посад про невідповідності їх стану судді” [11, 115]. Такі широкі повноваження Міністра свідчать про прямий та вичерпний контроль центру до судової влади на місцях.

У мирових інституціях, як у всіх судових органах Гетьманату, передбачалось штатне розширення. Планувалося воно у кількості до 1.565 осіб; їх складали посади секретаря мирового з'їзду, його помічника, секретарів мирових суддів, судових виконавців, канцелярських урядовців губернії [12, 209]. Таке штатне розширення у мирових судах перш за все пов'язувалося зі спробою вирішити непросту кримінальну ситуацію на місцях та забезпечити громадський порядок [9, 11]. Так, у Дубенському, Острозькому, Ровенському судово-мировому окрузі більшість справ, що розглядалися мировими суддями, торкалися відновлення прав власності на землю, відшкодування збитків на потраву та вирубку лісу [11, 114]. З метою швидкого вирішення подібних справ та налагодженню порядку на місцях були значно розширені повноваження мирових суддів. Про це свідчить постанова уряду П. Скоропадського “Про розширення підсудності кримінальних справ мировим суддям” від 14 липня 1918 р. [9, 11].

Висновки. Отже, система правосуддя Української Держави діяла за схемою, створеною за часів Російської імперії. У Західній Волині досліджуваного періоду простежується активна робота уряду та місцевих органів влади з відновлення та розповсюдження діяльності судових інституцій.

Показовим у цьому плані є прагнення волинян якнайшвидше відновити діяльність Луцького окружного суду та мирових судів у повітах й новоприєднаних територіях Української Держави.

Уряд не лише кількісно збільшував місцеві судові органи у краї, а й значно розширював їхнє штатне забезпечення. Проте вагомою перешкодою для демократичного функціонування судових органів була відсутність дієвого апарату управління на місцях. Тому у деяких частинах Західної Волині мирових судів та голів з'їздів мирових суддів було призначено напряму Міністерством юстиції Української Держави. Варто констатувати той факт, що Луцький окружний суд, з'їзди мирових суддів та мирові суди краю не могли виконати у повній мірі свої завдання щодо охорони суспільного та державного ладу, прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також забезпечити належний захист всіх форм власності. На заваді їх повноцінної діяльності стала наростаюча хитка політична та соціально-економічна ситуація у країні спричинена революцією. Однак, в роки Української революції судова система Української Держави виявилася найбільш продуктивною, адже вона забезпечила мінімальну стабілізацію ситуації на теренах Західної Волині, що було оптимальним варіантом організації державного управління за таких умов.

Джерела та література

1. Вовк Ю. Є. Судові органи Української Народної Республіки та Української Держави (1917–1920 рр.) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ю. Вовк; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2000. — 19 с.
2. Державний архів Волинської області (далі ДАВО), Ф. 3 (Луцька міська управа, м. Луцьк Волинської губернії). – Оп. 1. – Спр. 1610 : Список членов Луцького комітета партії соціалістов-революціонеров, участвовавших в выборах в городское самоуправление. Постановления Луцкой городской думы и переписка с губернским старостой о выборах городского самоуправления. – 10 мая 1917 г. – 28 апреля 1918 г. – 140 арк.
3. ДАВО. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1709 : Переписка с Министерством юстиции и Луцким уездным старостой о прибывании в г. Луцке окружного суда. – 4 июня 1918 г. – 8 октября 1918 г. – 17 арк.
4. ДАВО. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1714 : Постановления Луцкой городской думы за 1918 г. – 6 января 1918 г. – 28 декабря 1918 г. – 103 арк.
5. ДАВО. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 1725 : Луцкая городская управа. Объявление об устройстве в г. Луцке публичных торгов по продаже мыла. Грамота о применении властей гетьманом Скоропадским. Переписка с Комитетом Всероссийского Союза городов Украины о мерах по благоустройству города. – 6 июня 1918 г. – 27 декабря 1918 г. – 12 арк.
6. ДАВО. – Ф. 49 (Луцький окружний суд). – Оп. 1. – Спр. 1 : Канцелярия. Указы и распоряжения Министерства юстиции по организационным вопросам. – 18 декабря 1912 – 4 апреля 1919 г. – 82 арк.

7. ДАВО. – Ф. 49 (Луцький окружний суд). – Оп. 1. – Спр. 99а : Расходные документы деевакуации Луцкого окружного суда с г. Ставрополя за 1917–1918 гг. – 20 арк.
8. Ерошкин Н. П. История государственных учреждений дореволюционной России [научно-педагогические труды]. 5-е изд., доп. / под. ред. А. Е. Иванова, А. Д. Степанского / Н. П. Ерошкин. – М. : РГГУ, 2008. – 710 с.
9. Землянська В. В. Кримінально-процесуальне законодавство Центральної Ради, гетьманату Скоропадського та Директорії : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / В. Землянська; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Х, 2002. — 20 с.
10. Землянська В. Про судове законодавство гетьмана Скоропадського / В. Землянська // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. юрид. – 2000. Вип. 35. – С. 95–99.
11. Козинець І. Ю. Державотворчі процеси на Волині в добу Гетьманату П. Скоропадського / І. Козинець / Дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Київ. нац. лінг. ун-т. – К., 2009. – 248 с.
12. Мироненко О. М. Судові реформи за гетьмана П. Скоропадського / О. Мироненко // Правова держава : щорічник наук. праць. – К, 1996. – Вип. 7. – С. 206–220.
13. Мусієнко В., Машевський О. Українізація органів державної влади в Гетьманській державі П. Скоропадського / В. Мусієнко, О. Машевський // Розбудова держави. – 1996. – № 2. – С. 38–48.
14. Соломенко В. М., Соломенко В. В. Правові основи Української Держави гетьмана Павла Скоропадського / В. М. Соломенко, В. В. Соломенко // Питання нової та новітньої історії : міжвідомчий наук. зб. – К, 1998. – Вип. 44. – С. 66–80.
15. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень–грудень 1918 р.) / О. Тимошук : монографія. – Х. : Вид-во ун-ту внутр. справ., 2000. – 462 с.
16. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО України), Ф. 2209 (Народне міністерство судових справ Української Народної Республіки. 1-ий Департамент. Законодавчий відділ). – Оп. 1. – Спр. 43 : Списки прикомандированих урядовців з числа біженців до окружних судів. – 19–25 квітня 1918 р. – 23 арк.
17. ЦДАВО України, Ф. 3766 (Міністерство закордонних справ Української Держави. Загальний Департамент. I Відділ – особового складу і загальних справ 1918 рік). – Оп. 1. – Спр. 8 : Листування № 10. З Міністерством юстиції про надсилання за межі України, про рекомендацію службовців, про склад і структуру міністерства. – 12 травня–7 листопада 1918 р. – 28 арк.
18. Яременко О. Система центральних органів державного управління Української Держави (квітень–грудень 1918 р.) / О. Яременко // Вісник Укр. Акад. державного управління при Президентіві України. – 1998. – № 4. – С. 40–47.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Список прикомандированих до Житомирського окружного суду членів та судових слідчих Луцького окружного суду* [16, арк. 20]

№ п/п	Ім'я, прізвище, по батькові	Час відрядження	Які покладені обов'язки в Житомирському окружному суді
1.	Член Луцького окружного суду Михайл Іссакиєвич Густман	17 грудня 1916 р.	З 11 січня 1917 р. відряджений в 1-ий громадський відділ.

* ЦДАВО України, Ф. 2209 (Народне міністерство судових справ Української Народної Республіки. 1-ий Департамент. Законодавчий відділ). – Оп. 1. – Спр. 43 : Списки прикомандированих урядовців з числа біженців до окружних судів. – 19–25 квітня 1918 р. – 23 арк.

2.	Член того ж суду Миколай Вікторович Троякін	Тоді ж	Тоді ж відряджений в 1-ий кримінальний відділ.
3.	Член того ж суду Олександр Іванович Шахін	Тоді ж	Тоді ж відряджений в 1-ий кримінальний відділ, з 10 грудня знаходиться у відпустці.
4.	Член того ж суду Фавст Климентович Андрієвський	Тоді ж	29 січня 1917 р. відряджений в 1-ий кримінальний відділ, з 23 серпня відсутній у зв'язку з хворобою.
5.	Член того ж суду Афанасій Володимирович Малицький	Тоді ж	3 16 січня 1917 р. відряджений в 2-ий цивільний відділ.
6.	Член того ж суду Олександр Михайлович Іванов	25 листопада 1916 р.	Тоді ж відряджений в 1-ий кримінальний відділ.
7.	Судовий слідчий Луцького окружного суду, 4-ої дільниці Володимир-Волинського повіту Василій Іванович Котурницький	17 вересня 1915 р.	З 19 листопада 1915 р. завідує 2-ою дільницею Житомирського повіту, згідно наказу № 141 від 14. 06. 1918 р. судовий слідчий 4-ої дільниці Володимир-Волинського повіту.
8.	Також 2-а дільниця того ж повіту Федор Федорович Москальцов	5 квітня 1916 р.	В 1915 та 1916 рр. завідував різноманітними слідчими дільницями, відряджений до завідування 2-ою дільницею Дубенського повіту.
9.	Не прибув до місця відрядження член Луцького окружного суду Сергій Георгійович Сабуров	вересень 1917 р.	Спочатку не прибув у зв'язку з хворобою, а потім по причині перерваного зв'язку (знаходиться в Сибіру)

Додаток 2

Розподіл прокурорських дільниць по Луцькому округу суду* [6, арк. 64]

№ п/п	Замісник прокурора	Назва прокурорських дільниць	Постійне місце проживання
1.	В. Л. Янковський	<u>1-й камерний</u> (направлення справ в окружний суд, прохання приватних осіб про порушення кримінального слідства й дізнання німецької комендатури; нагляд за перебігом попередніх слідств судовими слідчими з важливих та спекулятивних справ)	м. Луцьк

* ДАВО. – Ф. 49 (Луцький окружний суд). – Оп. 1. – Спр. 1 : Канцелярія. Укази и распоряжения Министерства юстиции по организационным вопросам. – 18 декабря 1912 – 4 апреля 1919 г. – 82 арк.

2.	Д. Д. Зайцев	<u>2-й камерний</u> (направлення справ до окружного суду із 277 ст. уст. крим. суд., виконання рішень суду, клопотання про призначення до виконання й листування відповідно до них, розгляд листування згідно ст. 309, з переводу арештантів по 199 ст., крим. суд. уст. з вилучення судових прострочень та штрафів, арештантські прохання й завідування місцями замкнення.	м. Луцьк
3.	А. В. Лебединський	<u>Луцька дільниця</u> Слідчі 1, 2, 3 і 4 дільниці Луцького повіту.	м. Луцьк
4.	І. Н. Новацький	<u>Ровенська дільниця</u> Судові слідчі 1 і 2 дільниці Ровенського повіту та „Особливий відділ”	м. Ровно
5.	В. А. Неклеєвич	<u>Кременецька дільниця</u> Судові слідчі 1, 2 і 3 дільниці Кременецького повіту	м. Кременець
6.	Л. В. Забродський	<u>Дубенська дільниця</u> Судові слідчі 1, 2 і 3 дільниці Дубенського повіту	м. Дубно
7.	Н. В. Матусевич	<u>Ковельська дільниця</u> Судові слідчі 1, 2 і 3 дільниці Ковельського повіту і 4 дільниці Ровенського повіту.	м. Ковель (тимчасово м. Луцьк)
8.	Л. С. Стокалич	<u>Пінська дільниця</u> Судові слідчі 1, 2, 3, 4 і 5 дільниці Пінського повіту	м. Пінськ (тимчасово в м. Луцьк)
9.	В. М. Трухминов	<u>Брест-Більська дільниця</u> Судові слідчі 1, 2, 3, 4 і 5 дільниці. Брестського повіту і 1, 2 дільниці Більського повіту	м. Брест-Литовськ (тимчасово в м. Луцьк)
10.	В. М. Мельников	<u>Пружансько-Кобринська дільниця</u> Судові округи 1 і 2 дільниці Пружанського повіту і 1, 2 дільниці Бобринського повіту і 3 дільниця Ровенського повіту	м. Кобринь (тимчасово в м. Луцьк)
11.	А. В. Михальчук	<u>Володимир-Волинська дільниця</u> Судові слідчі 1, 2, 3 і 4 дільниці Володимир-Волинського повіту	м. Володимир-Волинський (тимчасово в м. Луцьк)